

Министерство просвещения Российской Федерации
Министерство образования Республики Тыва
Управление образования Каа-Хемского района
МБОУ СОШ с.Усть-Бурен

Рассмотрено:
на педагогическом совете
Протокол № 1
от «28» августа 2023 г.

Утверждено:
Директор школы
Мыдый А.Н.
ПРИКАЗ № 1/87
от «1» сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
учебного предмета «Родной (тувинский) язык»
для обучающихся 8 класса

Усть-Бурен 2023

Тайылбыр бижик

Ажылчын программаны 2022-2023 өөредилге чылында ажыглаттынып турган «Кол ниити өөредилгениң 5-9 класстарыңа «Төрээн (тыва) дыл» эртеминиң чижек өөредилге программасында» (Тургузукчулары: ф.э.к. К.Б. Доржу, Ч.А. Сарыглар. 2021.) чамдык темаларның туруштары Федералдыг ажылчын программада (2023ч.) өскерли берген, ынчангаш 2023-2024 өөредилге чылында федералдыг ажылчын программаже чоорту шилчииринге методиктиг дуза чедирер сорулга-биле кылганы (Тургузукчузу Ч.А. Сарыглар, Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның тыва дыл болгаш чогаал башкызы, НШХИ-ниң улуг методизи) чижек календарь-тематиктиг планнаашкын тургустунга даянган.

2023-2024 өөредилге чылында РФ-тин ОФКС-тин негелделеринге дүүштүр ниити өөредилге черлеринин 5-11 класстарыңа тыва дылдын чижек программасынга даянып кылган.

Тыва дыл, 5 класс. Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар, Ч.М. Тюлюш-Кызыл. НШХИ, 2022 ч

Программа ёзугаар чылда- 68 шак. 2023-2024 чылдын өөредилге планында 68 шак.

Амгы үеде тыва дыл Тыва республиканың күрүне дылы болбушаан, тыва чоннун төрөөн дылы бооп чоруур. Өөреникчилерни дылга өөредири оларның долгандыр турар бойдуска болгаш ниитилелге хамаарылгазын база үзел бодалдарын хевирлээр. Оон аңгыда төрөөн дыл эртеми уругларның логиктиг боданыышкынын, дыл-домаан сайзырадыр.

Өөредилге программасы болгаш өөредилге номнары өөреникчилерге теоретиктиг, практиктиг билиглерни дамчыдарының кол принциптери, методтары, аргалары-биле харылзаалыг. Тыва дыл кичээлдеринге хереглээр сөзүглелдер, өөредилге номнарында бердинген мергежилгелерниң сөзүглелдери чечен чогаалдардан алдынгылаан.

5-9 класстарга төрөөн дыл курузу 1-4 класстарга өөренип эрткен чүүлдерниң дорт уланчызы болур. Ынчангаш башкы өөреникчилерниң эге класстарга төрөөн дылга чүнү эрткенин, кандыг мергежилдер болгаш чаңчылдар чедип алганын эки билир ужурлуг.

Тыва дылды өөредиринин сорулгалары:

- хамааты мөзү-шынар болгаш төрөөн чуртунга ынак болурунга кижизидер, төрөөн дылынга ынак, төрөөн дылын чүдүлге-сүзүглелин үнелээри дег медресеп билиринге, чугаалажып билиринге болгаш төрөөн дылынга даянып тургаш, өске-даа эртемнерни чедишкинниг билип албышаан, долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус дугайында билиглерин калбартыр;

- угаан-бодалын болгаш дыл-домаан сайзырадыр, медреселдиг, литературлуг дылдың нормаларын ажыглап тургаш хостуг чугаалажып, бодунуң бодалын шын чугаалап билиринге чаңчыктырар;

- тыва дылдың билиглерин шингээдип алыр, номчаан болгаш дыңнаан чүүлүнүн кол бодалын илередип билир;

- уругларның сөс-домаан байыдар болгаш грамматиканың өске-даа хевирлерин чугаа домаанга ажыглап шыдаар;

- шингээдип алган аргаларын болгаш билиглерин херек кырында амыдыралга ажыглаары.

Школага тыва дылды башкылаарының сорулгалары:

- өөреникчилерге лексика, фонетика, сөс чогаадылгазы, грамматика (морфология болгаш синтаксис), стилистика аймаандан тодаргай билиглерни бээр, алган билиглерни практика кырынга ажыглап билириниң мергежилдерин болгаш чаңчылдарын хевирлээр;

- шын бижиириниң болгаш бижик демдектерин салырынын быжыг чаңчылдарын бээр;
 - теория талазы-биле алган билиглеринге даянып, программа негелдезинге дүүштүр боттарынының аас болгаш бижимел-биле харылзаалыг илеридиниң мергежилдери-биле чепсеглээр;
 - өөреникчилерни литературлуг дылдың нормаларынга чаңчыктырар, оларның сөс курлавырын байыдар болгаш чугаазының культуразын бедидер;
 - өөреникчилерниң ниитилел амыдыралынга дылдың ужур-дузазының, хөгжүлдизиниң дугайында база тыва дылдың өске дылдарның аразында туружунуң дугайында бөдүүн билиглери-биле таныштырар;
 - оларның логиктиг боданыышкын болгаш чугаазын сайзырадыр;
 - төрөөн дылынга камныг болгаш хандыкшылдыг болурунга кижизидер, дылдың байлаан шиңгээдип алырынга өөреникчилерниң сонуггалын күштелдирер;
 - өөреникчилерни патриотзмниң болгаш интернационализмниң ёзузунга кижизидер, оларның материалисчи үзел-бодалдарын хевирлээр;
 - ном болгаш билиглерниң өске-даа үндезиннери-биле ажылдаарынга өөреникчилерни чаңчыктырар;
 - өөреникчилерни боттары боданып өөрениринге чаңчыктырар;
 - шын, медреселдиг, аянныг номчуурунуң мергежилдерин сайзырадыр;
 - төрөөн дыл кичээлдерин өөреникчилерниң мөзү-шынар, күш-ажыл болгаш эстетика талазы-биле кижизидилгезин боттандыраарынга бүрүнү- биле ажыглаар;
- өөреникчилерни харыысалгалыг болурунга, өөредилгениң болгаш күш-ажылдың сагыл-чурумун сагырынга кижизидер.

Тыва дыл башкылаарынын кол ажыл угланыышкыны:

1. Өөреникчилерни медреселдии-биле шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарынга өөредири;
2. Оларга төрөөн дыл болгаш чогаал талазы-биле эге билиглерни бээри;
3. Өөреникчилерни ном-биле ажылдаарынга чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонуггалын, номчулгаже болгаш билиглерже чүткүлдүүн хайныктырары;
4. Өөреникчилерниң мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизидери;
5. Өөренип таныыр чүүлдерин сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, түңнеп, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлап билиринге чаңчыктырары.

Материал-техниктиг болгаш информация-техниктиг хандырылгазы

Уругларның шиңгээдикчи болгаш чогаалдыкчы чоруун сайзырадырынын шиитпирлээри-биле янзы-бүрү дидактиктиг, информациялыг материалдарны (энциклопедиялар, словарьлар, Интернет-ресурстар) дээш өске-даа материалдарны ажыглаарын сүмелээр

Өөрөдилге-тематиктиг планнаашкын

№	Темалар болгаш эгелери	Үлөттинген шактар	Ооң иштинде хыналда ажылдар	Чугаа сайзырадылгазы
1	Дылдар дугайында ниити билиглер	3		
2	7-ги класска өөренип эрткен чүүлүн катаптаары	1	1	
3	Синтаксис болгаш сос каттыжыышкыны	5	1	
4	Бодуун домак	7	1	
5	Домактын ийиги черге кежигуннер	5	1	
6	Чангыс составтыг домактар	5		1
7	Долу болгаш олу эвес домактар	2		1
8	Нарынчылтыг домактар	16		1
9	Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	5	1	

Тематическое планирование

по предмету «Родной (тувинский) язык» _____

наименование предмета (курса)

класс 6

учитель Балчый Чечен Эрес-ооловна

(ФИО) полностью

Количество часов по учебному плану:

Всего 68 часов; в неделю 2 час(ов)

Плановых контрольных работ 5

Планирование составлено на основе 1. Ниити өөрөдилге черлеринге кол ниити өөрөдилгениң «Төрээн (тыва) дылга» чижек ажылчын программазы (5-9 класстар) (10-11 класстар) Тыва дыл болгаш харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы 5-11 класстар. Күрүне стандартыга болгаш өөрөдилге программалары». Авторлары: К.Б. Доржу филология эртемнериниң кандидады, доцент, Ч.А. Сарыглар Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның башкызы. 2. КОЛ НИИТИ ӨӨРЕДИЛГЕНИҢ 5-9 КЛАССТАРЫНГА «ТӨРЭЭН (ТЫВА) ДЫЛ» ЭРТЕМИНГЕ ЧИЖЕК КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН (2023-2023) Түргүзүкчүзү: Ч.А. Сарыглар, Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның тыва дыл болгаш чогаал башкызы, НШХИ-ниң улуг методизи

Программа

Учебник Тыва дыл, 6 кл. Е.М. Куулар, Т.Б. Оюн, Ч.А. Сарыглар, Ч.М. Түлюш-Кызыл. НШХИ-

22ч

(название, автор, издательство, год издания)

I-ги улдун

№	Кичээлдин темазы	Шагы	План езугаар	Херек кырында	ЭОР ЦОР
Дыл дугайында ниити билиглер					
1	Төрөөн дылдарны камгалап- кадагалаары	1			
2	Тыва дыл болгаш улустун аас чогаалы	1			
3	Тыва дыл – чечен чогаалдың дылы. Чечен чогаал стили	1			
7-ги класска өөрөнгенин катаптаары					
4	. Кылыг сөзү. Наречие. Өтүнүг сөстөр Дузалап чугаа кезектери. Сөзүглел	1			
Синтаксис болгаш сөс каттыжышкыны					
5	Сөс каттыжышкынының грамматиктиг уткалары	1			
6	Сөс каттыжышкыннарының өзек сөзүнүн аайы-биле бөлүктөри	1			
7	Сөс каттыжышкыннарының холбаалары. Башкарылга холбаазы	1			
8	Хамааржылга холбаазы	1			
9	Каттыжылга холбаазы	1			
10	Сөс каттыжышкыннарының синтаксистиг сайгарылгазы. <i>(Сөс каттыжышкынынга катаптаашкын)</i>	1			
11	<i>Хыналда диктант</i>	1			
Бөдүүн домак					
12	Бөдүүн домак дугайында билиг	1			
13	Ийи составтыг домактар.	1			
14	Кол сөс, ооң илереттинери. Кол сөстүн көргүзүкчүлери	1			
15	Катаптаашкын	1			
16	1-ги улдуннун административтиг хыналда диктантызы	1			
II-ги улдун					

17	Сөглекчи, ооң илереттинери	1			
18	Сөглекчининг хевирлери. Кылыг сөстүг сөглекчилер	1			
19	Составтыг ат сөстүг сөглекчилер	1			
20	Кол сөс биле сөглекчининг аразында тире	1			
21	<i>Хыналда тест</i>	1			

Домактын ийиги черге кезигүүнери

22	Немелде. Дорт болгаш доора немелделер, оларның илереттинери	1			
23	Тодарадылга ооң илереттинери. Капсырылга дугайында билиг	1			
24	Байдалдар, оларның утка аайы-биле бөлүктери	1			
25	Үениң байдалы, ооң илереттинери	1			
26	Кылдыныг аргазының туруштуң байдалдары, оларның илереттинери	1			
27	Чылдагаанның, сорулганың, хемчегнин байдалдары оларның илереттинери	1			

Чаңгыс составтыг домактар

28	Ат домаа	1			
29	Тодаргай арынның домак	1			
30	Тодаргай эвес арынның домак. Ниити арынның домактар	1			
31	Арын чок домактар	1			
32	<i>Хыналда диктант</i>	1			

III-күүлдүн

33	Чаңгыс составтыг бөдүүн домактарның сөзүглелдерге ажыглалы	1			
34	<i>Эдертиг</i>	1			

Долу болгаш долу эвес домактар

35	Долу болгаш долу эвес домактар дугайында билиг.	1			
36	Домак сөстөр	1			
37	<i>Чогаадыг</i>	1			

Нарынчылтынган домактар					
38	Нарынчылтынган домактар дугайында билиг	1			
39	Домактың чаңгыс аймак кезигүүннер дузазы-биле нарынчылтынары	1			
40	Чаңгыс аймак кезигүүннерниң илереттинери. Чаңгыс аймак кезигүүннерниң холбажыр аргалары	1			
41	Чаңгыс аймак кезигүүннерге бижик демдектери. Чаңгыс аймак кезигүүннерлиг домактарга түңнекчи сөстөр болгаш оларга бижик демдектери	1			
42	Чаңгыс аймак болгаш чаңгыс аймак эвес тодарадылгалар, оларга бижик демдектери	1			
43	<i>Диктант</i>	1			
44	Тускайлаан кезигүүннүг домактар, оларның ужур-дузазы	1			
45	Домактың делгеренгей кезигүүннер-биле нарынчылтынары, оларга бижик демдектери	1			
46	Причастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей тодарадылгалар-биле домактың нарынчылтынары	1			
47	Причастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей байдал-биле домактың нарынчылтынары	1			
48	Деепричастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кезигүүннер-биле домактың нарынчылтынары Деепричастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кезигүүннерлиг домактарга бижик демдектери	1			
49	Деңнелгелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кезигүүннер-биле домактың нарынчылтынары	1			
50	Делгеренгей болгаш делгеренгей эвес адалгалар. Домактың адалгалар-биле нарынчылтынары	1			
51	. Адалгалыг домактарга бижик демдектери Кирилде сөстөр болгаш кирилде домактар дугайында билиг	1			
52	Домактың кирилде сөстөр болгаш кирилде домактар-биле нарынчылтынары, оларга бижик демдектери	1			
53	Нарынчылтынган домактарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы. Нарынчылтынган домактарның	1			

	синтаксистиг сайгарылгазы				
54	3-кү улдуннун хыналда диктантызы	1			

IV-кү улдун					
55	Нарынчылтынган домактарның синтаксистиг сайгарылгазы	1			
56	Нарынчылтынган домактарга катаптаашкын	1			
57	<i>Эдертиг</i>	1			
Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы					
58	Чаңгыс кижиниң чугаазының янзылары. Тоожуушкун	1			
59	. Чурумал	1			
60	Угаап боданыышкын	1			
61	Диалог болгаш чугаа культуразы	1			
62	Диалог, полилог болгаш монолог – чугааның хевирлери	1			
63	4-кү улдуннун административтиг хыналда диктантызы	1			
64	Сөс каттыжыышкыны.	1			
65	Бөдүүн домак. Домактың чугула болгаш ийиги черге кижигүннери	1			
66	Чаңгыс составтыг домактар				
67	Нарынчылтынган домактар				
68	<i>Түңнел- катаптаашкын кичээли</i>				